

# DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p><b>SZERKESZTŐSÉG,</b> hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Várad-utca 2127.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p><b>KIADÓ HIVATAL,</b> hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.</p>
--	--	--

Tartalom. A család teendője az iskolai nevelés érdekében. Sinka Sándor. — T á r c z a. Az ókatholicizmus Németországban. Illyés Endre. — Levél a szerkesztőhöz. Dr. Öreg János. — Ellenészrevételek a „Sárospataki Lapokban“ Sz. által írt bírálatra. Böhl Eduárd. — Belhivatalnokaink anyagi helyzete. S—s. — A szatmári ev. ref. egyházmegyei tanítótestület gyámintézeti közgyűlése. Földesi Péter. — Különfélék. — Szerk. posta.

## A család teendője az iskolai nevelés érdekében.

### II.

Az imádsággal összekapcsol az iskola a keresztyén érzelem és hit élesztésére egy hasonlóan hathatós eszközt: a szentírás figyelmes olvasását. De hogy az a bibliaolvasatás azt az üdvös hatást gyakorolja a növendék szívére, melyet neki méltán tulajdonítunk; hogy az a tanuló előtt a legbecsesebb könyv, „könyvek-könyve“ legyen: akkor az iskolának, mely mégis csak kevés időt fordíthat ez olvasatásra, nem szabad a családtól elhagyatottnak érezni magát e tekintetben sem, akkor a család is tartsa tiszteltben e könyvet, szívesen s kegyelettel foglalkozzék vele s buzdítsa tagjait annak buzgó forgatására. Mert igaz az, mit egyik költőnk mondott, hogy, mennél többet és figyelmesebben olvassuk e könyvet, s mennél jobban bele mélyedünk: annál jobban megnyílik értelme s annál bensőbben érezzük, hogy az Isten szava. Találónan hasonlítja Luther azt a szent könyvet az arany almával rakott fához, melyről annál több gyümölcs hull, mennél gyakrabban rázzuk.

Keresztyén hitünk erősítését czélozza végre az iskola, midőn növendékeit a közisteniszteletek hallgatására kötelezi s ez által bennök az egyházas érzéket felkölteni s fentartani iparkodik. Hogy pedig a növendék Isten házáat szívesen látogassa, hogy az istentiszteleten való részvétel ne tünjék fel előtte iskolai nyűgöző kényszernek, hanem

korán kedves szokássá s ha az iskola porát lerázta, szíve szükségévé válják: akkor a család járjon e tekintetben is jó példával elől s az iskola e követelése iránt kész engedelmességet plántáljon csemetéibe.

Az engedelmesség szónál meg kell állapotnunk, mert ez a második mozzanat, hol az iskola nem mindig talál a család részéről kellő támogatásra, holott pedig, ha mint soktagu intézmény fenn akar állni, helyesen tervezett szabályait pontosan kell betartania s azok iránt növendékeiben személyválogatás nélkül feltétlen engedelmességet teremtenie. — Sajnos! hogy ez nem sikerül teljesen. Az oka gyakran abban rejlik, hogy a családnak, ha van is akarata, de nincs kellő ereje gyermekeinek szigorú s feltétlen engedelmességhez való szoktatásához. A szülék nem ritkán kellesténél gyöngébbek s olykor saját jobb meggyőződésökhöz is hűtlenek lesznek, mihelyt parancsaiknak a gyermek ellent mond, vagy ellenáll; pedig mennél nagyobb az engedékenység, annál több a gyermeki követelődés; mennél hajlandóbb a szüle, annál hajlíthatlanabb a gyermek. Szoktassuk csak korán szigorú engedelmességhez a gyermeket, vigyük keresztül következetességgel az ő jólétére irányuló intézkedéseinket s ne engedjük helytelen, önkényes kéréseik s kívánságaik által magunkat befolyásolni; meg fogjuk látni, hogy csakhamar hatalomnak ismeri maga felett a szülét, ki előtt meg kell hajlania, lemond ellenmondási hajlamairól, már a családban engedelmeskedni szokik, hogy azután könnyebben megtanulja az iskola rendeleteihez való alkalmazkodást s könnyebben beletalálja azokba magát.

Nem ritkán engedetlené válik a gyermek s az is marad, mert a szülének helytelen fogalma van a szabadságról, melyre gyermekét nevelni akarja, midőn parancs helyett saját kényére engedi, hogy önállósága — mint mondják — korán fejlődhessék. De először is az igazi szabadság épen a törvény iránt való szigorú engedelmes-

ségben áll; a keresztyén ember szabadságának az Isten parancsai iránt való kész engedelmesség a gyökere, azután meg annak az önállóságnak létrehozására nem elég az az egy tényező. Soknak kell együvé hatni, hogy a gyermek végre, — s akkor is a nevelés legutolsó stádiumában, — az élet szinpadán a szó nemes értelmében vett önállósággal dicsekedhessék.

Nagyon gyöngíti továbbá az iskolai nevelés hatását a szüléknek nem ritkán éles, épen nem válogatott szavakban kifejezett rosszaló ítélete az iskola követelése, sikerei vagy hiányai felől, sőt gyakran a tanítóknak ócsárlása a gyermekek jelenlétében. Fájdalom, sok szüle nem gondolja meg, mennyire árt főleg saját gyermekének az által, hogy ha valami az iskolán vagy a tanítóban neki nem tetszik, visszatetszését minden tartózkodás nélkül gyermeke fülehallatára nyilvánítja s így az iskola tekintélyének gyöngítése által annak áldásos hatását jelentékenyen csökkenti. Joggal igyekeznek a szülők, a család képviselői, tekintélyeket gyermekeik előtt érvényre juttatni, mivel e tekintély nélkül helyes befolyást a gyermek kedélyére nem gyakorolhatnak. Hasonló jogra van szüksége az iskolának s az iskola képviselőinek, a tanítóknak, mivel ők az iskolában a szülők helyetteseiként tekintendők s velők egy ugyanazon célra munkálkodnak. Méltó megfigyelni, hogy az iskoláról, tanítókról, azok rendeltetéséről, működéséről még önálló ítélettel bírnival nem képes gymnasista, mily önteltséggel, fitymálással, kicsinyléssel beszél az iskolai tényezőkről, méltó meghallgatnunk, hogy óvatosabbak legyünk előttök az iskoláról tett nyilatkozatainkban.

Azt sem lehet eléggé helyteleníteni, ha a család, — még műveltebbek is, — oly célból, hogy gyermekeik szilajságát, vadságát korán korlátozhatassák, az iskolát mintegy fegyintézetnek s a tanítót börtönőrnek vagy botozó hajdúnak tüntetik fel gyermekeik előtt. Így szülemlik aztán a gyermek szívében az iskolához való ragaszkodás helyett az attól való idegenkedés. Nem lehet tehát eléggé ajánlani, hogy a család korán ébreszsze a szeretetet az iskola iránt gyermekeiben az által, hogy beszéljen előtte tisztelettel az iskoláról, rajzoljon előtte vonzó képet iskolai életéből; mondja az igazat, hogy az volt életének legboldogabb szaka s főleg hálás szívvel emlegesse az iskola áldásait.

Hogy a bajokon, melyek a szülők panaszaiból s a gyermeknek az iskolától való félelme s elidegenítéséből származnak, segíthessünk: felette kívánatos, hogy a család és iskola minél többszöri kölcsönös érintkezésben álljon egymással. Már az érintkezés tudtára tartózkodóbb lesz a növendék az iskoláról, főleg tanítóiról való nyilatkozataiban, ha tudja, hogy a szülék amazokkal gyakran közlekednek. Ez eszköz nagyon is rászolgál arra, hogy az iskola a növendék egyéniségét helyesen megismerhesse s vele a

szerint bánják el. Az iskolában noha a tömeges tanítás az uralgó, mindamelllett, a mennyire az egésznek hanyagolása nélkül történhetik, a gyermek egyéni sajátságainak szemügyre vétele sincs kizárva. Figyelni kell az individualitásra, a mennyire lehet már a tanításnál, még inkább a fegyelmezésnél, az iskola ez igazi nevelő munkájánál. — A szüléktől szerzett személyes értesülés a gyermek egyéniségéről nem kis mértékben segíti elő s jelentékenyen is gyorsítja a tanítói öntudatos és sikeres munkát.

Sinka Sándor.

## T á r c z a.

### Az ókatholicizmus Németországban.

(Vége.)

E könyv tartalmával bővebben foglalkozni a mozgalom ösmertetése céljából, ha nem felesleges is, de legalább tulbuzgóság lenne, mert itt oly dolgok előadásával találkozunk, melyek még szabályozásra várnak az állam részéről. Annyi világos, hogy az ókatholicizmus mindedig önerejére van utalva, sőt a mi több, a r. kath. iskolai adót is jórésztben fizetni köteles. Az állam elősmerte létjogosultságát, de élni nem segíti.

Czélunkhoz képest jobban érdekel bennünket a harmadik s egyszersmind utolsó könyv, mely az egyház beléletével foglalkozik.

Főbb vonásokban itt a következőket adhatjuk:

Az egyház feje a püspök, kit mindazon jogok és kötelességek illetnek, melyeket az általános jog a püspökségnek tulajdonít. Mellette áll a synodalrepraesentans, mely egyháziak és világiakból választva, mint az egyház állandó képviselője jelenik meg és mihelyt a püspöki szék megüresedik, az egyház vezetését azonnal átveszi és püspökválasztásról gondoskodik. A püspököt a tulajdonképeni püspöki teendőkben semmiesetre sem korlátozza; sokkal inkább az a feladata, hogy a kormányzásnál segítségül legyen. A püspök rendelhet e testület mellé generalvikáriust és pedig a testület egyházi tagjai közül. A synodalrepraesentans gondoskodik a synodus összehívásáról; az azon tárgyalandó dolgokat előkészíti, vagyonkezelésre fölvigyáz, a gyülekezeti határozatokat megerősíti és a fegyelmet a klérus felett gyakorolja.

A synodus áll a püspökből, a synodalrepraesentans tagjaiból, a lelkészekből és az egyes gyülekezetek világi küldötteiből. Feladata: a törvényhozás; a lelkészek súlyos fegyelmi ügyeiben hozott ítélet esetleges megsemmisítése; határozathozatal a püspök vagy a synodalrepraesentans ellen emelt panaszok felől.

Az egyes gyülekezetek vezetője a lelkész, a ki csak a lelkigondozást illetőleg áll a püspök alatt. A lelkész alkalmazása a patronatus és a gyülekezet választási jogának alapján, a püspök által történik. A lelkész mellett működik az egyházi előljáróság, melynek azonban ő nem hivatalból elnöke, hanem csak megválasztathatik azzá. Ez előljáróság gondoskodik hivatalnokok állításáról, szegények gondozásáról és külső rendről az istenitisztelet alkalmával. Ezen-

kivül van az ugynevezett egyházi közgyűlés, mely választja a lelkészeket, az egyháztanácsosokat és synodus tagjait s együtt a vagyonkezelés felett őrökdi.

A synodus az 1886. évben összesen 67 tagból állott, kik között a lelkészek száma 24 volt.

A mult évben volt Poroszországban ókatholikus gyülekezet 35, Badenben 39, Hessenben 4, Oldenburgban egy. Lélekszám Poroszországban 15,063, Badenben 14,635, Hessenben 1002.

Az ókatholikusok szerint Krisztus az apostolokra hagyta az egyházi teljhatalmat, az apostolok pedig a püspökökre, úgy azonban, hogy a presbyterek is részesei annak. A római pápa, csak mint a keresztyén világ fővárosának püspöke emelkedett a többiek felett nagyobb tekintélyre.

A 7 sákramentomról ugyanazt hiszik, a mit a r. katholicusok, a liturgia nyelve a nép nyelve s az ünnepek közül különösen azokat tartják, melyek a többi keresztyén felekezetek által is általában megtartatnak és a melyekre állami törvények köteleznek. A coelibatus nálok meg van szüntetve, amennyiben lelkészeik egyszer nősülhetnek; püspök azonban csak olyan lehet, ki nős életet egyáltalában nem folytatott, vagy pedig özvegyen maradt.

Tan tekintetében tehát tulajdonképen nagyon kevés különbség van a r. kath. egyház és az ókatholicizmus között s az egész mozgalmat lehetne úgy jellemezni, hogy az nem egyéb, mint a r. kath. egyháznak a romanizmustól megszüntetésére s nemzeti egyházzá alakítására való törekvés.

A püspökök kishitűsége és a kormányok tartózkodó magaviselete elhagyta törpülni azon mozgalmat, mely kellemleg támogatva, ki tudja, nem hozott volna-e megbecsülhetetlen gyümölcsöket.

Maga ez egyház kevés tagot számlál, de nem csekély a küzdelem, melyet eddigelé megvívott; mindenesetre figyelemre méltó jelenség s megérdemli, hogy tudomást vegyünk róla, különösen mi protestánsok.

Illyés Endre.

## Levél a szerkesztőhöz.

III.

Páris, 1887. aug. 3.

Kedves Barátom!

Augusztus 1-én nevezetes ünnepélynek voltam tanúja a Sorbonne dísztermében, a hol több párisi és vidéki lyceumok növendékei közt osztattak ki a pályadíjak babérkoszoru és nagy számú díszkötésű könyvek alakjában. Az ily pályadíj-kiosztás rendes szokás minden francia iskolában s kétségkívül nagy hatást gyakorol az ifjak becsvágyának, szorgalmának növelésére; de ennek még kiválóbb hatása lehet e célra az által, hogy az összes egyetemi tanárok, a miniszterek, az Institut tagjai, nevezetes tudósok, előkelők s válogatott érdeklődő közönség jelenlétében történik.

Az ünnepély kezdete 12 órára volt kitűzve, de már 11 előtt hosszú sora képződött a kapuk előtt a jegyekkel ellátott s bemenni kívánó közönségnek. Tizenegyor kinyitottak a kapuk s beözönlött a karzatokra a közönség s színültig megtöltötte mind a négyet. Fél-tizenkét órákor nem bocsátottak be többé oda senkit. A díszterem az ünnepélyes

alkalomra zászlókkal volt felékesítve. Lassanként megtelt az amphitheatrumszerű földszint is, a melynek padjain díszruhába öltözött zenekar foglalt legelőször is helyet, majd jöttek az egyetemi tanárok ezüst buzogányos dékánjaik vezetése alatt, — lehetek mintegy 200-an, — s az első négy padosorban foglaltak helyet. A tanárok fekete selyemtógában, doktori süveggel fejükön érkeztek s minden fakultás tógája más-más színű felhajtott díszítménnyel s hermelinnel ékeskedett, úgy hogy a sok veres, rózsaszín, sárga, narancs, viola stb. színű selyemdiszítés valóban festőilátványt nyújtott. Erre a jutalmazandó növendékek foglaltak helyet a tanárok mögött számukra kijelelt padosorokban. Tizenkét órákor jöttek a notabilitások, élőkön Spullerrel, a közoktatásügyi miniszterrel, vele volt több minisztertársa, köztök a hadügyminiszter, piros-fehér-piros rendszalaggal mellén, teljes díszben s a tanárokkal szemben levő emelvényen foglaltak helyet. Mikor leültek, a zene játszott s annak végével Chantavoine, a Henri IV. Lyceum rhetorika tanára tartott hatalmas és helyenként erősen megtapsolt beszédet a classica tudományok tanulásának a demokratikus államban való szükséges voltáról. A szónok elég ügyesen s hatásosan adta elé tárgyát, kimutatva, hogy úgy az általános, mint különösen a francia műveltség mennyit köszönhet Athenének, Rómának s hogy a classicusok elhanyagolása s helyettök valami általános, hasznossági szemponton alapuló köznevelés behozatala, — melyet az egyenlőség jelszava alatt oly sokan hangoztatnak, — mennyire lealacsonyítaná a műveltség színvonalát.

A szónok a közönség, tanárok, ifjuság lelkesült tapsai közt végezte be egy óráig tartó gyönyörű beszédét s diadala teljes lett volna a nélkül, a mit utána Spuller, a közoktatásügyi miniszter mondott. Távolságra legyen tőlem, így szólt ez, hogy a classicusoknak, a művelt társadalmak e nevelő dajkáinak jótékony hatását kétségbe vonjam, sőt hiszem, hogy míg Franciaország fennáll s benne ez az egyetem, a classicusok elhagyattnak soha sem fognak. De azt kérde, okosan tenne-e az egyetem, ha azon ürügy alatt, hogy az ő hívatása csak az, hogy embert neveljen a reá bízott gyermekből, figyelmén kívül hagyná azt az időt, a melyben élünk s azt a társadalmat, a mely reá bizza gyermekeit s egészen szemlélődő életet élve, mit se törődnek azokkal a szükségletekkel, bajokkal, eszmékkel, szenvedélyekkel, a melyeknek a jelenkori Franciaország kitétetve van? Erre aligha merne nek önök egész határozottan igenlőleg válaszolni. Mert bár a jelenlegi egyetemi oktatás kitűnő is, de azon magasabb szempontból tekintve a dolgot, a melyre mostanában eljutottunk, nem kérdehetnők-e, hogy a francia társadalom nem követelhet-e többet önöktől? Hiszen a tanítás egy nagy nép általános nevelésének csak egyik alakja, egyik eszköze s igazán kérdéses, hogy azon újabb körülmények között, a melyekben Franciaországnak küzdenie, dolgoznia kell, hogy állását megtartsa a világban, az általános nevelés, az egyetemi eszmény régi alakjában megfelel-e az újabb kor s a szemmel láthatólag folytonos átalakulásban levő francia társadalom, igényeinek? Az egyetem ugyanis azt az eszményt tartja szem előtt, hogy olyan embereket neveljen, a minőket a 17-ik században becsületes embereknek neveztek. Ez eszmény tagadhatatlanul nagy becsű kétségkívül szerencse azok számára, a kik azt elsajátíthatják, megérthetik, hasznokra fordíthatják s a kikből bizo-

nyos kiskörű, zárt, művelt, előkelő és munkátlan (visive) társadalomban befolyásos és tekintélyes tagokat képez: de kérdehetjük, hogy olyan-e, a melyre a végből van szükségünk, hogy a forrongó munkás demokrát társadalomban, a melynek sem ideje, sem eszközei nincsenek arra, hogy élvezzék s felhasználja mindazt, a mi az említett nevelésben jó találatok; ebben nyilván kételkedhetünk s mivel jelen társadalmunk általánosan kételkedik benne, olyan újabb tanításmód után kutat, a mely nem ellensége ugyan a réginek, de attól mégis különbözik, talán nem oly finom, mint az, de gyakorlatibb s a tanulók nagyobb számát vonhatja érdekkörébe s alkalmas arra, hogy belőlök egy önmaga kormányzására hivatott nemzet munkás tagjait alkossa, mert a világ jövődjé ezentul az iparos és kereskedő, a tudomány és szabadság, a munka és a béke embereinek kezébe van letéve. A tudomány és szabadság az ujkori népek kormányzását a legnehezebb feladatok egyikévé tették. Hajdan mindaz bevált jó kormányzónak, a ki előkelő születéssel, vagyonnal, bátorsággal, az életben való jártassággal, egyszóval azokkal a kellékekkel rendelkezett, a mit világfi, becsületes ember jelzőkkel elneveztek . . . de ma ennél több kell. A háboru ép úgy, mint az ipari termelés, a kereskedelmi szerződések ép úgy, mint az állami közigazgatás nehéz és bonyolult tudományokat követelnek tőlünk napjainkban. Ma nem elég becsületes embernek lenni, hanem sok eszménknak kell lenni fejünkben és nemes érzelmeknek szívünkben.

A miniszter beszédének hatásáról jövő levelemben. Most Isten veled! Szerető barátod

Dr. Öreg János.

### Ellenészrevételek a „Sárospataki Lapokban“ Sz. által irt bírálatra.\*)

Barátaim figyelmessé tettek engemet a „Sárosp. Lapok“ f. évi 30. és 31-ik számainak hozzám való szíves megküldése által arra, hogy a nevezett lapban egy bizonyos Sz. ur nem csak nincsen az én Dogmatikámmal megelégedve, hanem annak még református jellemét is kétségbe vonja. Én ezt farizeizmusnak tartom, mert a bíráló ur egész hatá-

\*) Tisztelt olvasó közönségünk tájékoztatása céljából el kell röviden mondanunk e cikk keletkezésének történetét. Megjelenvén Böhl Eduárd bécsi hittanár Dogmatikája, (B.) azonnal jelezte azt lapunknak április 23-án megjelent 17-ik, s Dávid Gyula kissé bővebben jellemezte május 14-én megjelent 20-ik számában. A „Sárosp. Lapok“ július 25-iki és augusztus 1-i 30. és 31-ik számaiban pedig „Böhl dogmatikája“ czímen erős bírálat jelent meg e műről, a mely bírálat lényegét cikkünkben megismerhetik t. olvasóink. A mi azon bírálatban rólam, szerkesztői eljárásomról van mondva, azt én most egyszerűleg tudomásul veszem, a jó tanácsokat még csak vissza sem utasítom, — csak annyit jegyzek meg, hogy sokkal könnyebb egy lapot elbírálni, mint ugyanazt szerkeszteni. Azt azonban mindenestre megjegyeztem magamnak azon bírálatban, hogy Sz. még csak a nevét sem hallotta Böhlnek. Hát bizony jól mondja, azt csakugyan röstelheti maga előtt is bevallani! A világ elibe kivinni pedig csak úgy névtelenül lehet nem nagy szégyen! Böhl ur hozzánk küldvén be a műve bírálatára tett ellenészrevételeit, legyen szabad kérnem tisztelt szerkesztő- és hittanár-kollegámat, hogy e cikk lényegét, a kellő méltányosság tiszteletben tartásával, legyen szíves becses lapjában közzé tenni. Szerk.

rozottsággal azok közé tartozik, kik nehéz terheket vetnek az embereknek hátokra, — itt tehát a református orthodoxiát követelik meg, — de ők azokat csak ujjokkal sem akarják illetni (Máté 23, 4). Ebben aztán nem nyugszik meg az én jó bírálóm addig, míg ő engem olyan fonák emberré nem tesz, a ki, mint egy Don Quixotte, a református orthodoxia régi lovagöltözetében gyönyörködöm, de még nem tudom egészen jól, mikép vegyem azt magamra és miképen ajánlgassam másoknak is. Mert mégis csak nagy fonákság, nagy stupiditás volna az, ha én egy római katolikus anthropologia luxusát engedném meg magamnak és tanítanám Bellarminnal együtt, — és mégis Rómának egyetlenegy következtetését sem vonnám ki abból, tehát sem semipelagianus, sem praedestinatio-ellenes tanokat nem hirdetnék. Mert azt beismeri a bíráló ur, hogy én ezen pontokban református alapon állva tanítottam. Továbbá mégis csak nagy fonákság volna az, ha én a Megváltó igazi emberi voltáról való tanban (l. Dogmatikám 12-ik §-át) ebionitikus nézeteket vallanék és az Ur Jézus Krisztusnak saját személyi bűnöket tulajdonítanék, — és mégis, mint az újabb dogmatikusok közül senki sem, az ő, váltságra való abszolút jelentőségét juttatnám érvényre.

Vajjon nem lett volna-e jó dolog, ha a bíráló ur mind ezen tekinteteket előre figyelembe veszi, s vajjon nem lehetett volna-e ő neki azon gondolatra jönnie: ezen Dogmatikának szerzője, mindazon czélok hasonlósága mellett is, melyeket a református dogmatika-írás terén hírneves elődeivel egyformán állított föl, a czélja felé vezető eszközök és utak megválasztásában bizonyos szabadságot engedett magának?

Vagy hát csalhatatlanok voltak a mi dogmatikusaink?! Nem elég az az emberi erőhöz mérten, ha azt mondjuk: ők elérték czéljokat, de az eszközökben és útakban, egyes részletekben lehetséges, megengedhető, sőt kívánatos a javítás?!

Ellenészrevételeimben természetesen csak az én bírálóm által megtámadott pontokra terjeszkedem ki.

Az anthropologia kérdésében csak arra kell figyelmeztetnem a bíráló urat, hogy az Isten képéről és az ezen kép elvesztéséről való tan a reformáció korabeli theologia által nem döntetett el (non ad certum finem perducta est doctrina de imagine divina). Maga a bíráló elárulja ezen tannak megsebezhető pontját, mikor azt mondja: „Mert ha az ember az eset által természetének leglényegesebb alkotó elemétől — az Isten képétől — fosztatott meg, (habár nem egészen is), az újjászületés nem állhat egyébben, mint e lényeges elem visszanyerésében.“ Tehát: az ember elveszti Isten képét, a lényeges elemet, — apage! így tanított Flacius. „Habár nem egészen is“, — apage! így tanított a semipelagianismus és ahhoz csatolta a maga, szabadakaratról való tanát. A reformátori tan egyiket sem akarja ezek közül tanítani! Sem azt nem akarja tanítani, hogy az ember az ő lényeges részét elvesztette — és egy más substantia lépett a justitia originalis helyére, sem azt nem akarja tanítani, hogy Istennek ezen képe részben még megmaradt az elesett emberben, hanem dona omnia anisit, Istennek teljes képe elveszett rá nézve (Genf. Belg. Artic. XIV., valamint a többi református és lutheránus jellegű hitvallások is).

De az orthodox tan csak két határpontot állított itt

föl, mint a melyek közt kell a dogmatikusnak átvitorláznia. Az én dogmatikám megpróbálja ezt! Arra mindenestre kíváncsi vagyok, hogy az én bírálóm miképen vitorlázik ottan át, — de én már tudom azt! Ő azt mondja: „quid hoc ad me! Én csak rombolásra vagyok hivatva, az építésre nagyon is rest vagyok. De meg nem is érdekelnek ezek a dolgok engemet annyira, hogy sokat törjem rajtok a fejemet.“ De hogy én építettem valamit e téren, azt mutatja „Von der Incarnation des göttlichen Wortes“ (= Az isteni ige testté levéséről) cz. munkámnak „az eredendő bűnről“ szóló II. szakasza.

Hogy az Isten képének sphaerája már egy jelentőségű én nálam a római tan donum superadditumával, az egészen perversus állítás. Ezen sphaera nem superadditum, hanem egy olyan praecipuum, mely minden mást megelőz. Az, a mit a bíráló keres: az embernek eredeti tökéletességei, mint az ember teremtésének kiegészítő alkatrésze (conditio sine qua non-ja), az az én előadásomból sem hiányzik. A 159-ik lapon ez olvasható: „A mennyiben az emberek Isten képében alkottattak, annyiban egyszersmind, a mint ezt a Gen. 1. 26. tovább mondja, az ő hasonlatossága szerint is teremtettek. Bezalmenu, kidmutenu azt teszi a szövegben: „képében, hasonlatossága szerint.“ És a dogmatikának ezen helyén mindaz megtalálja a maga helyét, a mit a régiek Isten képéről mondanak és a mi, úgy látszik, olyan egészen hiányzik a bírálónál. A 160-ik lapon ez áll: „Az ő, Istentől teremtett természetéből folyt az, hogy jó legyen és jól cselekedjék.“ És azután a római katolikus tan erős szavakkal utasítatik vissza!

Sit venia verbo! — de az is színrágalom, ha e dogmatikát a bíráló, különben egészen hasztalan és eredménytelen érvekkkel, a Róma felé való hajlással vádolja. Mert hát az emberi romlottságról a mellett tiszta protestáns elveket tanít az a munka (43. §.).

Épen ilyen színrágalomnak nevezhető az, ha azt veti a bíráló dogmatikám szemére, hogy a szerint Krisztusnak a maga saját bűneiért kellett szenvednie és meghalnia. Ugyanezt mondták már a mennoniták a reformátoroknak (l. Von der Incarnation etc. cz. művem 58-ik lapján), és Apollinaris ugyanezt vetette az orthodox tanfogalom szemére (l. Dogmatikám 305. lapján). A Logos beszennyeztette a bűn által, a mint hússá leve! De Athanasias és Lasco, mint a hogy a fentebb jelzett helyeken megmutattam, visszaútasították azon következtetést, hogy Krisztus bűnös leve és mégis vindikálták Krisztus számára az igazi emberi természetet! A beszámításnak fogalma az, a mi ezen szavakban van kifejezve: Isten tevé őt bűnné (2 Kor. 5, 21). vagy átokká (Gal. 3, 13); Isten küldte őt *en épaiómati szpóds ázspótiás* (Róm. 8, 3); vagyis az ő *épaiómati*-ja, mely közte és köztünk volt, mintegy a közte és köztünk levő tertium comparationis, *σάρξ ázspóτιás*, caro peccato obnoxia vala. És aztán én is megírtam a 312. és 313. lapokon, még pedig épen egy sorral lentebb, mint a hol az én bírálómnak a munka olvasását felbeszakítani tetszett: „Mindazáltal azonban nem mint hús született ő húsból pusztán úgy, mint mi, hanem hússá lett ő, a Logos, önkéntes szeretetből és könyörületességből. Beíratta ő magát az emberiség nagy adóskönyvébe, — és így a Megváltó másoldalról, egy bűnös asszonytól való születése után is, Luk. 1. 35 szerint szent az Isten előtt; bár Isten haragjának terhét hordozza, ked-

ves marad Isten előtt.“ Az egyházi dogmatikának mindig volt dolga az ilyen complexus oppositorum-mal, — oppositumok azok az értelemre, (has. össze Dogmatikám bevezetésének LV. lapját), de lényegesek a hitre nézve. Lényeges dolog az, hogy Krisztus bűnt nem tud vala és mégis bűnné tétetett (2 Kor. 5, 21). A logika cserben hagy bennünket, de a mennyei metaphysika más erősségeken nyugszik, mint a melyeket a földi logika állít.

Sapientia sat!

Böhl Eduárd.

### Belhivatalnokaink anyagi helyzete.\*)

Nincs oly társadalmi osztály, melynek élete, munkássága az anyagi jólét biztosításának elérésére ne volna irányozva; sőt mondhatom, kevés kivétellel az anyagi jólét az emberi életcélz e földön; s bár nekünk egyházi belhivatalnokoknak erkölcsi vallásos életmezőn kell munkálkodnunk, de mivel emberek és családdal bíró emberek is vagyunk: anyagi helyzetünknek javítása épen családunk jövőjének érdekében elodázhatatlan kötelességünk.

Ha szemügyre vesszük lelkészi és tanítói karunk anyagi helyzetét, hivatali javadalmazását, bizonyára úgy találjuk, hogy sem a hosszas előkészítő tanulási időszak alatt tett költségekkel és gyakori nélkülözésekkel, sem az általok végzett munkássággal nincs arányban a díjazás. Egyházi lapjainkban épen úgy, mint társasági érintkezéseinkben folytonosan olvashatjuk és hallhatjuk e téren a sok panaszt s önérdékünk követeli, hogy e tárgyról gondolkozzunk s keressünk utat-módot anyagi helyzetünk javítására.

A mely államban az országos pénztár fedezi a vallás- és közoktatásügy minden költségeit, ott nincs ok, nincs aggályra alkalom az anyagi helyzetet illetőleg: de a mi országunkban, hol különféle nemzetiségek, vallásfelekezetek féltékenykedése mellett az állam háztartásában, ha a tönkbe nem fog is következni, de legjobb körülmények között évtizedekre terjedhető országos pénztári krízis van: e nemzedék életében legkisebb remény sem lehet ahhoz, hogy az egyházi és iskolai kiadásokat az állam fedezze. Kedvezőbb országos anyagi körülmények között is, meglehet, ha az állam maga ajánlaná a szükséglet teljes fedezését, ki tudja, nem az aggódó és kételkedő trójai látnokkal kellene-e felkiáltanunk: Timeo Danaos et dona ferentes! Vajjon nem volna-e a javadalmazás önkormányzati szabadságunknak megvásárlása? De ne töprenkedjünk ezen, hiszen erre e nemzedék életében sor nem kerül.

Kérdés, várhatjuk-e egyházunktól az anyagi javadalmazás emelését? Vannak népesebb egyházaink, melyekben jól, tisztességesen vannak belhivatalnokaink javadalmazva, de egyházaink 29%-áról már bizton mondhatjuk, hogy a belhivatalnokok életfentartása a szellemi munka mellett anyagi küzdelmet követel, 43%-ában pedig a szegénység szárnyát szegi úgy a lelkész, mint a tanító buzgóságának, hivatali odaadásának, — s eredménye? nyomor és sikertelen hivataloskodás!

Eltekintve attól, hogy itt-ott bizony vannak egyházak, melyekben a buzgalom és áldozatkészség hiánya miatt nem

\*) Felolvasatott a Krassó-vidéki lelkészi kör május 20-án tartott értekezletén.

emelik a belhivatalnokok díjazását: népünk szegénysége legfőbb oka anyagi helyzetünk nyomoruságos állapotának. Ahhoz ismét hosszú időn át semmi remény, hogy az anyagi jólét általánossá lesz, mert a polgári helyzet súlyosított országos terhei még mindig emelkedőben vannak s mindig több-több panaszt hallhatunk a felett is emelkedni.

Magunkra vagyunk tehát ítálva, hogy keressünk módot, miként javíthatnánk ezen panaszszal eltelt helyzeten?

Bármily elfogultsággal sem mondhatjuk azt, hogy annyira el vagyunk terhelve hivatalos teendőkkel, hogy mellékes foglalkozásra időnk nem volna; a kik erre idővel nem rendelkeznek, azok bizonyára hiányát sem érzik az anyagi dolgoknak, mert csak nagyobb népességű egyházainkban vannak belhivatalnokaink annyira elfoglalva, hogy idejük nincs másnemű foglalkozásra, — azokban pedig a javadalmazás, ha nem gazdag, bizonyára legalább olyan, hogy az anyagi gondoktól fel vannak mentve.

Azonban a mellékes foglalkozásnak is olyannak kell lenni, a mely a belhivatalnokok állását nem alacsonyítja le, azzal összefér, sőt sok tekintetben, mint példamutató, népünkre is oktató és jótékony befolyása legyen. Ezeket akarom rövid vonásokban felmutatni, különösen ifjabb korú belhivatalnokaink előtt, részint saját tapasztalatomból indulva ki, részint mások példáján okulva. Ilyenek:

1. Az okszerű földművelés és gazdálkodás. Alig van egyház, hol a belhivatalnokok javadalmazásában több-kevesebb földbirtok nem volna. Ezt lehetőleg értékesíteni, illetőleg legjövődélmezőben kezelni első feladatunk. Nem akarom a földművelés különféle módoszatait elősorolni; a kiben akarat és hajlam van, saját érdekében ne tartsa felesleges fáradságnak tudakozódni azoktól, kik már tapasztalatból győződtek meg s látták sikerét a mezei gazdálkodásnak. Fődolog: elég munkaerő, idejében végzett munkáltatás, talajjavítás és a termények helyes változtatása. Erre nézve ott, a hol tagosított birtok van, ajánlhatom a rendszeres felosztást, vagy váltó gazdálkodást, melynek hasznos eredményét mindenki tapasztalni fogja. Hosszas lenne kiterjeszkedni a különféle termények kezelésére, a leghasznosabb vetemények előállítására, — nem is lehet egyöntetű gazdálkodási rendszert állapítani meg különböző vidékekre: csak azt akarom hathatósan minden belhivatalnoknak ajánlani, hogy több gondot fordítson és fáradságot vegyen anyagi helyzetének javítása végett a mezei gazdálkodás tökéletesítésére.

2. Karoljuk fel a gyümölcsfa-tenyésztést és nemesítést. Csaknem minden belhivatalnoknak van házi kertje, ebből, ha többet nem, 100 □ ölet el lehet foglalni faiskolának; haszon és gyönyörűség által legjobban értékesítheti e területet, mert az ültetett fák közé soronként kapás veteményt lehet tenni s ekként alig valami földet foglalnak el a csemeték. A gyümölcsfákat 2—3 éves korukban már értékesíteni lehet, a nemesítés különféle módoszata oly könnyű munka, hogy azt figyelmes ember pár óra alatt elsajátíthatja; az eredmény kedvet és ösztönt ad a folytatásra s a kinek módja és alkalma van reá, nagyobb téren szép sikerrel működhetik. — De ha közvetlen jövedelmet nem látnánk is belőle, rakjuk be gyümölcsfákkal a parochialis helyeket, ajándékozzunk jó embereinknek, terjeszszük a gyümölcsfa-tenyésztést, — még ezen eredmény is érdemes arra, hogy e nemes és kedves foglalkozással tölt-

sük el szabad időnk egy részét. Azt pedig felesleges is mondanom, hogy ezen kívül a hol faiskola-helyiség van, ott valószínű bűnt követ el az illető belhivatalnok, ha nem rendeltetésének megfelelőleg kezeli azt.

3. A méhészet is megérdemli figyelmünket és esetleg fáradságunkat, a mely bizonyára nem lehet sok, a tüzetesebb utánjárás alig pár hónapra szorítkozik, a többi kezelés igen kevés időt igényli. Igaz, hogy a méhészet sikerét is a kellő gondozás mellett különösen a vidék és időjárás feltételezi: de kísérletet mindenütt tehetünk s eredménytelen próbálkozás után nem lenne helyes erőszakolni e gazdálkodási ágat. Azon csekély utánjárást, mely a kisebb méhtenyésztésnél szükséges, még a házi, családi használatra fordított terménymennyiség is megérdemli: ha pedig alkalmas vidéken nagyobb terjedelemben, több gondal járunk el a méhészetben, — bizonyára tisztességes anyagi hasznot is vehetünk belőle.

4. Meg kell említenem a selymészetet is. Országos kiállításunk alkalmával a szegszárdi országos selymészet mutatott be kitűnő termelést, s egy füzetben mindenkinek ajánlotta annak felkarolását. Fődolog, hogy kellő mennyiségű tápláléka legyen a selyembogárnak, tehát elegendő eperfa-nevelés, a mi igen könnyű, mert az eperparányi magvát érés után elvetve, már két hét alatt kikélik s 5—6 év alatt szép fiatal fákat lehet nevelni s a hol kivált gyermekek vannak, játékból is könnyen elbánhatnak e hasznos bogarakkal; egész életök pár hó a gubózásig. Bárkifolyamodjék a szegszárdi állami selymészet igazgatóságához, ingyen kap hernyótojást, egy utbaigazító tanulságos füzetet, melyből megtanulhatja az egész kezelést s ugyanott beváltják évenként a termelt nyers selyemgubót is.

Ezen foglalkozások azok, melyek által szigorú anyagi helyzetünkön többé-kevésbé segíthetünk. Nem akarom következtetni azt, hogy mindenki mind a négy felmutatott munkássági tért ölelje fel; a melyik hajlamával legjobban megegyezik és a melyre legalkalmasabb körülményei utasítják, — arra fektessen fősúlyt és kitartással folytassa; a siker bizton be fog következni. Könnyen nem ad az élet semmit. Az emberiség ős idejében, a mint meg van írva, a föld önként adta gyümölcsét, a táplálásra szükséges terményeket, — a társadalmi igények nagyon egyszerűek voltak, szóval az ember kevéssel beérte. Ma hol állunk? A létért való küzdelem talán már nem is fokozódhatik feljebb! Ebből bizonyára nagy osztályrészők van belhivatalnokainknak, de hát önmagunk, családunk, helyzetünk követelik, hogy helyes uton, tisztességes eszközökkel, szorgalommal igyekezzünk javítani anyagi helyzetünket. Sopánkodás, panaszszó, sóhajtozás nem segít rajtunk; hűveinktől alig várhatunk többet, mint a mennyit — sok helyen zugalódással — nagy nehezen adnak: keressünk tehát magunk oly tért, melyet hivatalos állásunk is megenged elfoglalni és munkálkodjunk okszerűleg, — így saját hasznunk mellett még hűveinkre is tanítólag s üdvösen hathat példaadásunk.

Végül, azt hiszem, mondanom is felesleges, hogy legfőbb törvény gazdálkodásunkban, háztartásunkban a munkásság mellett a takarékoság, anyagi helyzetünkhöz mért egyszerűség mindenben; a kit divat, másokat utánzási vágy ragad el, annak soha sincs elég jövedelme, az ilyenek házából a panasz és szükség soha sem fog kiköltözni.

## A szatmári ev. ref. egyházmegyei tanító-testület gyámintézeti közgyűlése.

Nevezett testület augusztushó 9-én tartotta meg közgyűlését, számos tag jelenlétében Sonkádön, Bélteki Albert bot-paládi lelkész, mint Kiss Áron esperes megbízásából helyettes elnök és Dóczy Imre bot-paládi tanító, mint rendes gyámintézeti elnök vezetése alatt.

Alólírott bátorkodván annak idejében e gyámintézet ügyét nyilvánosan szóba hozni: erkölcsi kötelességének tartja e közgyűlésről, — honnan legőszintébb érdeklődése daczára körülményei miatt elmaradni kényszerült, — a „Szamos“ cz. Szatmáron megjelenő lap T. jegyű tudósítója után, ki a közgyűlésen személyesen jelen volt, értesíteni e lapok t. olvasóit; annyival inkább, mert e közgyűlés oly lépésre határozta magát, mely kétség nélkül a gyámintézet chronikus bajának gyógyítására vezet, mit épen azért mindannyian, kik ez iránt érdeklődünk, szíves örömmel vehetünk tudomásul.

Ime a „Szamos“ tudósítása:

A lelkész-elnök szépen átgondolt beszédben üdvözlövének a tagokat és sikert kívánva tanácskozásukra, a gyűlést megnyitotta; ezután a tanító-elnöknek az évi működést részletes tárgyilagossággal feltüntető jelentése elismerő tudomásul vétetett. A pénztárnok betérjesztvén évi számadását, annak tüzetes átvizsgálására öt tagból álló bizottság neveztetett ki azon utasítással, hogy jelentését az elnökséghez, a gyámintézeti tagok közt leendő körözés céljából még e hónap folyamán tegye át. — Az indítványok kapcsán azon kérdést intézték az elnökséghez, hogy miután sem a pénztárnok évi számadása, sem az elnöki jelentés nem oszlatja el azon kételyeket, a melyek ugy az egyházmegyei közgyűlés, mint a hírlapok útján is a gyámintézet anyagi viszonyait illetőleg fölmerültek: tett-e a választmány valami olyan intézkedést, a mely ama vádakkal szemben megnyugtató tudomásba helyezné egyfelől a részvényeseket, másfelől meggyőzné az érdeklődőket is a gyámintézet anyagi ügyeinek rendezett voltáról? Elnök válaszában kijelenti, hogy a kérdéses ügyben külön előterjesztés nem készítettett ugyan, azonban nyilvánítja, miszerint: a jelenlegi kezelő választmány két évi működése alatt, mintegy 5000 frtot kellően felszerelt kötvényeken biztosított. Előbb felszólaló a választmánynak elnök által jelzett ezen eljárását, — azt hiszi, a közgyűlés minden tagjával egyetértve, — elismerő, de a gyámintézetnek általánosságban vett anyagi helyzetét illetőleg, a pénztárnoki számadásban feltüntetett 8001 frt 92 kr tőkével szemben megnyugtató tudomásul nem veheti, — ugyanazért indítványozza: e közgyűlésből küldessék ki egy bizottság, melynek feladata leendő a kötvények és pénztárnoki naplók átvizsgálása után részletesen kimutatni, hogy *hol és kinél, milyen összeg és milyen biztosíték mellett van elhelyezve*; ezen jelentés a kezelő választmányhoz terjesztessék be egyfelől felülvizsgálás, másfelől a kellő és az általa szükségesnek vélt intézkedések sürgős megtétele céljából; továbbá, hogy a már választmány által is jóváhagyott részletes kimutatás a részvényes tagokkal körözés útján közöltessék; végül megjegyzi, hogy ezen indítványát azon határozott kijelentéssel hozza tudomásra és kívánja jegyzőkönyvbe vezetetni, miszerint a szatmári és németi

tanítók sem 30 frt részvényeiknek, sem évi járulékaik után ötöd czímen 80 frtban megállapított gyámintézeti követelésnek mindaddig eleget nem tesznek, míg teljesen *meggyőződve nem lesznek arról, hogy a gyámintézet ragyona kellő biztosíték mellett van elhelyezve*. Mellékesen érinti, hogy ő gyámintézeti kötelezettségének teljesen eleget tévén, a szatmáriakat érintő indítványánál egyéni önérdek nem vezette és nem is vezethette. Ezen indítvány hosszabb vita után egész terjedelmében elfogadtatván, a jelzett munkálat előkészítésével a pénztárvizsgáló (bizottság?) bízott meg. Végül az alapszabály módosításának szükségessége kimondatván, annak átdolgozására 5 tagu bizottság neveztetett ki, a részvényes tagok közt leendő körözésével az elnökség megbízott. Még több kisebb érdekű ügy elintézése után a gyűlés befejeztetett; a tagok azon édes reményben távozva a gyűlés színhelyéről, hogy a jelenlegi gyűlés gyámintézeti közgyűléseink közt jelentékeny helyet foglaland el és közelebb juttatja a megvalósuláshoz e gyámintézet célját és feladatát.

Igy a „Szamos“ T. jegyű tudósítója.

Részünkről csak annyit bátorkodunk megjegyezni a fentebbiek után: ime ezekből is meggyőződhetik e lapok t. olvasó közönsége, hogy annak idejében közre bocsátott nyilt és — elösmérjük — erős támadásunk a gyámintézet korábbi vezetői ellen, épen nem volt alaptalan s viszont, hogy az akkortájt ellenünk zúdult hivatalos demontik nem egyebek voltak, mint a sarkon érintett Akhilles fölajdulásai.

Különben a gyámintézet ügyeit ezután még nagyobb figyelmünkben fogjuk részesíteni s ha előhaladást jelezhetünk, mint p. o. ezuttal is, mindig szíves készséggel, örömmel fogjuk tenni.\*)

Földesi Péter.

## Különfélék.

**A debreczeni főiskola köréből.** Főiskolánk gymnasiumáról a közelebb lefolyt egyházkerületi közgyűlés ugy intézkedett, hogy az I., II. és VII-ik osztály mellett föltétlenül elrendelte a párhuzamos szakasz fentartását; kimondá továbbá, hogy a III., IV., V. és VI-ik osztályba 65—65 tanulóval több nem írható be; végül az egyházkerületi elnökség megbízott, hogy, — azon esetre, ha a VIII-ik osztályba jelentkező tanulók száma a 65-öt meghaladná, — a tanárkarral egyetértőleg találjon módot a VIII-ik osztály melletti párhuzamos szakasznak — a főisk. pénztár megterhelése nélküli — felállítására. A gymnasiumi tanárkar f. évi augusztus 30-án tartott ülésében tárgyalta ezen ügyet s a tanuló ifjúság érdekében kész szívvvel meghozta azon áldozatot, hogy a VIII-ik oszt. mellé szervezendő szakasz heti 26 tanórát, az e célból kötelezett óraszámokon felül, minden díjazás nélkül ajánkozott tanárok között beosztotta. Így tehát lehetővé vált a VIII-ik osztály melletti párhuzamos szakasz berendezése, a nélkül, hogy e miatt bárminemű teher hárulna a főiskolai pénztárra.

**Tiszántuli egyházkerületi közgyűlés.** Mult számunkban közöltük azon 50 tiszteletes atyafinak nevét, kik a ma egy hete tartott lelkészavatási ünnepélyre jelentkeztek. Az

\*) A „Protestáns Néptanítók Lapja“ t. szerkesztőségét kérem e sorok átvételére. F. P.

egyszerű komolyságában oly fölemelő szép ünnepély egészen a szokott szertartások szerint folyt le, Dicsőfi József hittanártársunk tartván Ján. 6. 63. „a beszédek, melyeket én szólok néktek, lélek és élet“ alapján hatalmasan át gondolt, szépen kidolgozott beszédet. Avatás után visszatértek az egyházker. közgyűlés tagjai és az ifju lelkészek a gyűlésterembe, hol főt. püspök ur üdvözlővén ez utóbbiakat s az előbbieknél köszönetet mondván a gyűlésen tapasztalt támogatásért, az egyházker. közgyűlést bezárta. A közgyűlés tagjai közül Kiss Áron esperes, a fölavatott ifju lelkészek nevében pedig Csák Máté n.-váradai lelkész urak intéztek a püspök urhoz áldást kívánó, köszönetet mondó szép beszédeket. Fölemlítjük még a közgyűlés tárgyai közül, hogy rendkívüli államszegélyben a következő egyházak, lelkészek és tanítók részesültek: a) e g y h á z a k: Szkulya, Ibrony, Papos, F.-Tót, N.-Gécz, 40—40 frt; b) l e l k é s z e k: Kölcsey Zsigmond csetfalvi, Miklós József gecsei, Hegedüs Ferencz k.-jenői, Váry János k.-n.-révi, Bujdosó Lajos volt nyüvedi, Görömbey István cs.-kenézi, Molnár Mihály vajai, Nemes Menyhért székelyi, Rác Gyula thuzséri, Deák Mihály t.-keresztúri, Molnár Lajos k.-peleskei, Mészár Mihály mérki, Nagy Károly dengelegi, Veres Imre irinyi, Kovács Károly n.-szekeresi, Lányi János zsarolyáni, Lossonczy Gusztáv k.-tótfalui, Mórícz Károly gyügyei, Nyiri Gyula rápolti, Sárközi Ignác p.-daróczi lelkészek 30—30 frt; c) t a n í t ó k: Csürke József hetenyi, Heé Lajos volt ugornyai, Boor Károly pósalakai, Tóth Lajos volt kabai, Bedő József f.-ábrányi, Szabó Sámuel poklosteleki, Szatmári János m.-petrii, Balogh Imre apagyi, Halka György lórantházai, Kozsár Ferencz ibronyi, Szombathy Imre jákói, Horváth Pál k.-peleskei, Óbis Ferencz domahidai, Takács Ferencz irinyi, Tarczy Gyula dengelegi, Túróczy Gyula mérki, Varga András széplaki, Ilyés József penyigei, Molnár József gyügyei, Papp József sz.-ujlaki, Peres János k.-tótfalui, Szabó József mándi tanítók 25—25 frt. E szerint öt egyház 200, — 20 lelkész 600 és 22 tanító 550, együtt 1350 frtra menő rendkívüli államszegélyben részesültek.

**Vidéki hírek.** Biharvármegyében pár héttel ezelőtt borzasztó orkán dühöngött. Különösen sok kárt okozott B.-Szt.-Mártonban, a hol az egyházi épületeket annyira megrongálta, hogy azoknak kijavítása sok terhet rak a közeli években is folytonosan áldozatokat hozó egyháztagokra. A torony bádogtetejét a nyugoti oldalon felszakította, a régi lelkészlak és istálló tetéjét széthányta. Az új lelkészlak és iskola meg lettek kímélve, de egyéb épületeket sürgősen kell javítani; a templom javítása mintegy 4—5 száz forintba kerül. — A k.-peregí ev. ref. egyházközség jövő októberhó 23-án oda településének, fennállásának 100-ados évfordulóját fogja ünnepelni.

**Iskolai értesítő.** 4. Jelentés a sárospataki ev. ref. főiskola (akadémia és gimnázium) állapotáról az 1886—87. isk. évben. Összeállították P. Nagy Gusztáv akadémiai, Molnár Lajos gimnáziumi igazgatók. (XXXI. évf.). Mindenekelőtt jól esik e derékül szerkesztett jelentésben a külalak csínosságát, a jó papírt, tiszta nyomást észlelnünk. Tanulni lehet ebből más iskolák évkönyvszerkesztőinek. Az évkönyv elején Csabai Dókus Gyula foisk. világi algondnoknak, beigtatása alkalmával

mondott beszéde, Kun Pál gymn. tanárnak Ivánka Sámuel fölött tartott, magas eszmék körében fenszárnyaló szép emlékbeszéde s Kun Béla jogtanárnak „a statisztika tudományos jellege általában s gyakorlati jelentősége hazánkban“ s Dr. Finkey József bolcseszettanárnak „az örökösödési jog jogbolcsészeti alapjai“ cz. magvas tanári székfoglaló beszédek olvashatók. Ezek után következik a tanév történetéről szóló hivatalos tudósítás. Érdekes felfogás az, a minek az akadémia hallgatóiról való IV. alatti kimutatásban a 66. és 67. lapokon a következő szavakban ad a jelentést készített igazgató kifejezést: „A kimutatásokból két örvendetes dolgot tapasztalunk. Az egyik theologiai akadémiank létszámának jelentékeny apadása, a mi, tekintve végzett hittanhallgatóinknak országszerte nagy számát s a szükséglet csekélységét, igen kívánatos magára a pályára s különösen az ifjakra nézve. Tavalyhoz képest az első félévben apadt a létszám 21-gyel, az utófélévben 18-czal. S ez apadás tart már három éve, mert 4-ed éve a létszám még 118 volt, 3-ad éve már csak 98, tavaly 86 s ez évben már csak 65. S bizony meg lehet előre mondani, hogy még jövőre is apadás lesz. Hanem azzal aztán el is fogja érni e fokozatos létszám-sülyedés a legmélyebb fokot s azontul csak legfelebb ingadozás lesz, melyre bátran jósolhatjuk ismét az emelkedést, a mi már akkor nem is lesz baj. A másik örvendetes tapasztalat jogakadémiank megfogyott népességének emelkedése. A múlt évihez képest ez mindkét félévben 7. S ha tekintetbe vesszük, hogy ezen emelkedést ez évben az első évek magasabb száma idézte elő s más jeleket is figyelembe vesszünk: emelkedést várhatunk a jövő évre is. Ezen hullámzással akadémiank egész létszáma apadt az első félévben, a tavalyihoz viszonyítva, 14-gyel; a második félévben 11-gyel; s ezen tény, az adott viszonyok között, megelégedéssel jegyezhetjük föl.“ Tanított a két akadémian 14, a főgymnasiumban 14 tanár s ezeken kívül 2 segédtanár és 3 hitoktató. Hittanhallgató volt 65, joghallgató 40, gymn. tanuló 434 s ezen kívül 29 progymnasiumi növendék. Érettségi vizsgára 41-en jelentkeztek, a kik közül írásbelit 40-en, szóbelit 30-an tettek kellő sikerrel.

**Megjelent s beküldetett hozzánk közelebb:** 1. Latin mondattan gymnasiumi használatra. Irta Tüdös János, a debreczeni ref. főiskolában gymn. igazgató. Harmadik kiadás. Debreczen. Kiadja ifj. Csáthy Károly. Ára 1 frt. — 2. A magyar állam közigazgatási joga. Kézikönyv a joghallgatók és szigorlók használatára. Irta Csiky Kálmán jogtudor, a m. kir. József-műegyetemen a közigazg. jog ny. r. tanára, tudományegyetemi magántanár. Első kötet. Bevezetés és általános rész. A magyar állam közigazgatási szervezete. Budapest. Pallas-részvénytársaság. Ára 2 frt. Az elől nevezett mű sokkal ismertebb és kedveltebb kézikönyv, mintsem hogy sok szóval kellene ajánlgatnunk. Ajánlja azt maga azon körülmény, hogy immár 3-ik kiadására volt szükség. A 2-ik helyen nevezett lapunk irányához és céljaihoz alkalmazkodva, röviden bár, de mindenestre ismertetni fogjuk.

**Szerk. posta.** Az „egy pap“ visszhangjára, itt-ott talán valami szelidítéssel, idestova sor kerül; épen így kiadjuk L. M. „Vallásügyi törvényeink“ cz. cikkét is. — „A n.-váradí ev. ref. egyház történelme“ cz. értékes munkából, ígértünk szerint, közlünk több részletet. A kéziratra gondunk lesz. — A „Böngészet“ közlésére vagy nem közölhetésére nézve addig nem tudunk határozottan nyilatkozni, míg az adatok miért kiböngészésének indokát nem tudjuk.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**